

HET ABC VAN HET VOORTGEZET ONDERWIJS

**HET ABC
VAN HET
VOORTGEZET
ONDERWIJS**

Jacqueline van Doggenaar
Michael Belderink

SCRIPTUM

VOORWOORD

Er gaan dagelijks bijna 1 miljoen jongens en meisjes naar een middelbare school. Niet alleen omdat het volgens de wet moet, maar ook omdat het merendeel van de ouders, docenten, leerlingen, onderwijskundigen en politici ervan overtuigd is dat een goede schoolopleiding leidt tot een goede vervolgopleiding, een goed betaalde baan en een beter en gelukkiger leven.

Maar wat doen al die leerlingen eigenlijk op school en met wie ze zijn daar? Wat leren ze er wel en wat leren ze er niet? Wat houden al die vakken en profielen eigenlijk in, wie staan daar voor de klas en waarom? Aan welke gevaren en invloeden staan de leerlingen bloot? Onder welk regime of aan de hand van welke methode krijgen ze onderwijs? Wie bedenken dat en met welk doel, wie ziet erop toe dat dat adequaat gebeurt?

Wij zijn niet alleen auteurs maar ook docenten en ouders. In die verschillende hoedanigheden proberen we inzicht te krijgen en te geven in een variatie aan onderwijszaken van a tot a, van alcohol tot zomerschool, van conector tot spieken ...

Op zijn best is deze zoektocht informatief, maakt hij dilemma's zichtbaar of stelt gangbare praktijken ter discussie, veelal voorzien van een aanbeveling tot verandering en verbetering, dan wel een pleidooi voor het bestaande.

Soms zijn we moralistisch en iets vaker nostalgisch, maar doorgaans nuchter; veelal speels, zo nu en dan streng en bestraffend, maar immer vrolijk en helder van toon en inhoud. We schuwen de *sweeping statements* niet, zijn vaak met opzet belerend, ongenueanceerd, tegen-

Copyright © 2016 Jacqueline van Doggenaar & Michael Belderink

Grafische vormgeving binnenwerk en cover www.igraph.be

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd in enige vorm of op enige wijze zonder schriftelijke toestemming, met uitzondering van korte citaten als onderdeel van kritieken en boekbesprekingen.

ISBN 978 94 6319 027 5 | NUR 740, 840

info@scriptum.nl

www.scriptum.nl

[Twitter.com/ScriptumNL](https://twitter.com/ScriptumNL)

[Facebook.com/UitgeverijScriptum](https://facebook.com/UitgeverijScriptum)

strijdig, generaliserend, irritant, betweterig en provocerend, opdat het reacties en debat uitlokt.

Onderwijs leeft en beweegt in dit land, zoals het hoort. Onderwijs is te belangrijk om alleen aan politici en onderwijskundigen over te laten. Als betrokken gelegenheidsschrijvers willen wij iets bijdragen aan de discussie over ons onderwijs. Niets meer, niets minder.

A

Aardrijkskunde

Aardrijkskunde is van oudsher een mooi, klassiek vak dat zich van een voorzichtige kennismaking met de topografie op de basisschool (waar ligt Appelscha? door welke landen loopt de Donau?) ontwikkelt tot een beter begrip van de fysieke en sociale aspecten van onze aarde op de middelbare school. Dus van al het boeiends dat je kunt leren over vulkanen, oceanen en tropisch regenwoud tot hoe de menselijke soort die vulkanen, oceanen en tropische regenwouden het leven onmogelijk maakt.

De boodschap van aardrijkskunde zou kunnen luiden: bewust consumeren, duurzaamheid bevorderen, lobbyen voor windenergie en zonnepanelen, en zelfs: lid worden van Greenpeace of het Wereldnatuurfonds. Juist nu, in deze onzekere tijden over de draag- en spankracht van onze planeet, zou aardrijkskunde de belichaming kunnen zijn van de oude slogan: 'Verander de wereld, begin bij jezelf!' Aardrijkskunde als een activistisch, breed maatschappelijk betrokken schoolvak, kan het zinvoller?

Helaas lukt het aardrijkskunde niet om zo'n vak te zijn. Het is en blijft onderdeel van het gangbare onderwijs: inhoudelijk nog steeds oerconservatief. Daarnaast heeft geen enkel vak zo te lijden onder het overweldigende televisie- en internetaanbod waar aardrijkskunde op de meest smakelijke en verleidelijke manier wordt aangeboden, inclusief de dreigende boodschap dat we bezig zijn om onze planeet om zeep te helpen. Geen docent, zelfs niet de meest bevlogene, kan op tegen Discovery Channel of National Geographic. Aardrijkskunde zou om die reden in de nabije toekomst kunnen en wellicht wel moeten sneuvelen en opgaan in een breder vak met geschiedenis en maatschappijleer. Dat vak heet op de basisschool enigszins duf: 'wereldoriëntatie'. Kan dat niet wat pakkender?

Agenda

De schoolagenda behoorde lang tot de aardigste gadgets van de middelbareschooltijd. Zo'n agenda was stoer of truttig, artistiek of zake-lijk, politiek getint of degelijk saai.

Met een schoolagenda onderscheidde je je; hij gaf aan wie je was, waar je voor stond of wat je vond. Daarnaast had de agenda ook nog een praktische functie, want naast de verhaaltjes, tekeningen, plaatjes en foto's die erin verdwenen, diende hij om belangrijke zaken in te noteren: het lesrooster, de cijfers, huiswerk en bovenal de vrije dagen en vakanties. Agenda zoek? Paniek!

Maar toen kwam de digitale agenda, Magister bijvoorbeeld, die continu up-to-date is, maar geen ruimte laat voor enige creatieve werkzaamheid. Magister is vooral van een onverbidde helderheid en efficiency.

Om in Magister te kunnen rondneuzen heeft de leerling een toegangscode gekregen. Die code is hem en de school bekend, maar veelal beschikken de ouders er niet over. De school veronderstelt namelijk dat ouders en kinderen een vertrouwensband hebben. Concreet gezegd: als de vader van Jan vraagt wat hij voor zijn wiskundetoets had, liegt Jan een 6 terwijl er op Magister een 4 staat. Die 4 komt uiteraard gaandeweg wel aan het licht, maar om veel geharrewar te voorkomen is het geen slecht idee om ouders ook toegang te geven tot Magister, zoals menige school al doet.

Waarschijnlijk doet dat weinig voor de vertrouwensband tussen leerling en ouder, maar van liegen over cijfers of vrije uren wordt ook niemand beter.

Ondertussen verdwijnt de schoolagenda langzaam uit het schoolbeeld.

En zo gaat alweer iets moois verloren onder invloed van de digitale revolutie, vindt de ouder die nog wel eens nostalgisch door oude schoolagenda's bladert op zoek naar een verloren gewaande jeugd die zodoende toch nog enigszins bewaard is gebleven.

Agressie

Agressie behoorde millennialang tot het scala van elementaire, menselijke, niets-aan-de-handeigenschappen, totdat Freud het begrip omtoverde tot drift en er een goedaardig tintje aan gaf.

Agressie bleek de motor om het leven vorm te geven. De motor van zelfontplooiing zouden we vandaag de dag zeggen; vandaar al die prachtige kathedralen, opera's, boeken, films en toneelstukken.

Deze verheven notie van agressie valt echter moeilijk te ontdekken bij een knokpartij tussen jongens op het schoolplein, of bij een vilein handgemeen tussen meisjes die elkaar toetakelen in een gevecht om een jongen die ze eigenlijk geen van allen willen hebben.

Agressie op school, uitlopend in geweld, liefst met wapens of messen en gewonden en hier en daar een dode, is uiteraard voorpaginieuws in chocoladeletters en reden voor indringende vragen in het parlement. Niet aan de minister van Onderwijs, maar aan die van Veiligheid en Justitie, die obligaat meldt dat dit de verantwoordelijkheid van scholen is en er even obligaat de zoveelste oproep voor andermaal preventief beleid aan verbindt, dat uiteraard zelden succesvol is.

Echter, justitieel beleid dat erop is gericht om elke scholier die een vuilnisbak in de fik steekt of een reep chocolade bij de supermarkt jat onmiddellijk aan Halt over te dragen – waar een lullige taakstraf wacht met dreiging van een heus strafblad in het geval van recidive – draagt onwillekeurig bij aan een klimaat van agressie.

Door het criminaliseren van vergrijpen die vroeger werden afgedaan als kattenkwaad – zoals elke minister uit eigen ervaring weet – voorkom je geen agressie of geweld. Voor de ontvankelijke scholier wordt het wellicht veel interessanter om rottigheid uit te halen en zal het zelfs statusverhogend werken.

Alcohol

De god van de drank, Bacchus, had weinig gedachten over scholieren; de overheid en de school des te meer. Alcohol kost net als te weinig slaap vooral hersencellen die, eenmaal verdwenen, niet later ergens kunnen worden opgehaald.

Deze mededeling van docent aan leerling – bij voorkeur op de maandagochtend wanneer menige leerling uit de bovenbouw het laatste deel van zijn weekendroes probeert uit te slapen – is uiteraard aan dovenmansoren gericht. Immers, een leerling maakt deel uit van een peergroup. En als de cultuur van die peergroup zuipen verordonneert, dan wordt er gezopen, desnoods tot de Spoedeisende Hulp aan toe.

Elk onderzoek in West-Europa toont dezelfde tendens: er wordt door scholieren veel gedronken, op jongere leeftijd gedronken en meisjes doen bepaald niet onder voor jongens. Indrinken en comazuipen hebben inmiddels hun plaats verworven in woordenboeken. Dat zegt niets over de ernst van alcoholmisbruik, maar alles over de vanzelfsprekendheid en aanvaarding van indrinken en comazuipen.

De overheid heeft sinds jaar en dag haar aandacht nogal gemakzuchtig verlegd naar voorlichtingscampagnes met een liefst afschrikwekkende boodschap, terwijl iedereen weet dat een puber zich helemaal niet wil laten voorlichten. Die wil vooral zelf ervaren wat drank niet allemaal vermag, en ziet de afschrikwekkende boodschap veel eerder als een uitdaging.

Blijft één vraag onbeantwoord: waarom drinken scholieren op jongere leeftijd meer dan vroeger en vooral meer dan goed voor hen is? Omdat ouders meer drinken en niet alleen voor de gezelligheid?

Algemene ontwikkeling

Algemene ontwikkeling was ooit een ijkpunt van onontbeerlijke kennis over een waaier aan onderwerpen waarover elke weldenkende burger, slim of minder slim, diende te beschikken om zichzelf en de wereld om zich heen enigszins te kunnen begrijpen of duiden. Zo iemand wist waar de Oekraïne lag, wat sociaaldemocratie inhield, kon ten minste drie toneelstukken van Shakespeare noemen en kende het verschil tussen de Koude Oorlog en de Hongerwinter. Sinds zelfs de huidige minister-president sans gêne erkende niet te weten welke rol de Hollandse Schouwburg heeft gespeeld in de Tweede Wereldoorlog, mag het begrip algemene ontwikkeling als betrekkelijk worden aangemerkt. Wat niet weet, wat niet deert!

Algemene ontwikkeling is inmiddels een particuliere zaak geworden en alles wat de school in dit verband aanreikt, mag worden omarmd als nuttig en zinvol, of als overbodige ballast worden afgeschud – er staat immers geen sanctie op.

Dat de caissière bij het Kruidvat en de *investment banker* bij ABN-Amro allebei denken dat er vooral tijdens de Koude Oorlog sprake was van een Hongerwinter, scheidt tenminste een onvermoede, maar warme band. Hoezo, Nederland wordt steeds slimmer?

Ambachtsschool

De Ambachtsschool was voor de Mammoetwet een onbedoeld en vooral ongekend symbool van weldenkendheid over uiteenlopende zaken als de zin van onderwijs, de beperking van cognitieve intelligentie, maatschappelijke relevantie en werkgelegenheid.

Immers, niet iedereen kan leren of wil leren. Anders gezegd: menig kind heeft weinig aanleg voor een cognitief schoolsysteem. Daarnaast moet er altijd een auto worden gerepareerd, een badkamer betegeld, een muurtje gewit, een verstopte wasbak doorgeprikt, een band geplakt, een permanentje gezet.

Een loodgieter draait tegenwoordig een omzet van 80.000 per jaar en voor het uitbaten van zijn vaardigheden heeft hij niet meer dan de lagere school nodig en een paar jaar technisch onderwijs en soms zelfs dat niet.

En laten we nu niet volhouden, zoals de aanhangers van het vmbo betogen, dat de ambachtsschool nog steeds bestaat en slechts is opgegaan in het zegenrijke vmbo-k. De oude ambachtsschool richtte zich op leerlingen die niet konden en wilden leren, maar gewoon smid, timmerman, meubelmaker of schilder wilden worden. Dat was een school zonder de huidige verplichte theoretische vakken en huldigde de gedachte dat je tijdens je verplichte schooltijd een vak kon leren en het helemaal niet erg is als je ‘ik wordt’ schrijft, zolang dat later als je een factuurtje schrijft niet ten koste van de omzet gaat.

Antisemitisme

Antisemitisme is een begrip dat bij meer dan de helft van de scholieren volstrekt onbekend is, maar als je het vertaalt als Jodenhaat, dan schiet iedereen wakker.

Vragend naar een reden waarom de gemiddelde scholier een hekel heeft aan Joden, raken we aan alle bekende clichés en stereotypen. Omdat ze Jezus hebben vermoord, waarbij dient aangetekend dat het gros denkt dat Jezus een christen was; waarom noemen ze hem anders Jezus Christus? Dat Jezus een Jood was, stuit vaak op ongelof of wordt opgevoerd als voorbeeld van de altijd lekker bikkende, wereldomvattende Joodse samenzwering.

Dat Joden allemaal rijk zijn en de banken in handen hebben, doet het ook altijd goed. Waar die kennis is opgedaan, blijft een goed bewaard geheim en hoeft ook helemaal niet te worden uitgelegd, want ‘het is namelijk zo’.

Jodenhaat past naadloos in het rijtje van islamofobie, homohaat en xenofobie. Hij voorziet in een behoefte, maar in welke behoefte precies blijft duister, behoudens de meer dan eenvoudige uitleg dat mensen van nature nu eenmaal graag discrimineren.

Waarschijnlijk volstaat hier niet het elders gevoerde pleidooi voor het herinvoeren van verplicht godsdienstonderwijs. Het is ongetwijfeld beter om elke uiting van antisemitisme, islamofobie, homohaat en xenofobie niet meer te scharen onder de vrijheid van meningsuiting of het recht om te kwetsen. We zouden het onmiddellijk af kunnen doen met een fikse boete, die in een potje komt waaruit de onvermijdelijke, ongetwijfeld louterende, schoolreis naar Auschwitz kan worden betaald.

Autisme

Wat vroeger verlegen of teruggetrokken werd genoemd, heet tegenwoordig vaak autisme. Er is namelijk altijd wel een huisarts, een vertrouwensarts, een psycholoog of psychiater te vinden die een leerling die zich kenmerkt door terugtrekkende bewegingen, wil voorzien van zo’n label, niet zelden met instemming van de ouders.

Want afwijkend of ongewenst gedrag van een leerling dat in het

kind zelf zit, ontslaat de ouders immers van elke eigen verantwoordelijkheid en de leerling trouwens ook.

Leerlingen melden hun autisme overigens bij de docent alsof het om kleurenblindheid gaat. Ze presenteren hun aangeboren defect uiteraard als een excuus voor ongewenst of afwijkend gedrag en dat doen ze meestal niet verlegen of teruggetrokken maar nogal expressief aanwezig en niet zelden brutaal, onbeschoft en vrijpostig. Hoezo autistisch?

Autisme is een psychische aandoening die officieel zeer zelden voorkomt en is bovenal een zeer ernstige aandoening. Een kind dat hiermee is belast, stelt zowel zichzelf als zijn ouders en school voor veel problemen.

Zouden uit respect voor de echte autisten, de nep- en gelegenhedautisten niet een andere ‘afwijking’ kunnen kiezen die net zo veel aandacht oplevert? En zou de labellobby van artsen, psychologen en psychiaters niet een keer voor de verandering bij het vaststellen van een diagnose zich verlegen, teruggetrokken en schuw – autistisch – kunnen opstellen?

B

Begrijpend kijken

De onderwijskundigen moeten het in dit lexicon vaak ontgelden. Veelal terecht, zoals in het geval van hun nieuwste vondst: begrijpend kijken. Wat is dat? Geen hond kan het je uitleggen maar daar heb je dan dus onderwijskundigen voor, die uiteraard zeer bedreven zijn in het onbegrijpelijke begrijpelijk maken, hetgeen niet wil zeggen dat je het dan ook onmiddellijk begrijpt.

Begrijpend kijken sluit aan bij een beeldcultuur – ook wijdverbreid in het onderwijs sinds de introductie van het internet en het smartboard – die zo’n overdaad aan beelden aanbiedt dat niemand meer precies begrijpt waar hij naar kijkt. Want een leerling die naar een stel koeien in de wei kijkt, kijkt wellicht helemaal niet naar een

idyllisch natuurplaatje maar naar een cover-up van de meedogenloze bio-industrie of de lange arm van het Europees landbouwbeleid, zegt de onderwijskundige. Dat scheidt verwarring, en daarin wil hij graag verheldering aanbrengen. Toegegeven, je moet er maar opkomen, maar een fors uurtarief, een boekje en een dvd'tje doen wonderen.

Elke school die zich een cursus 'begrijpend kijken' laat aansmeren door een gewetenloze oplichter vermomd als innovatief onderwijskundige, zou een strafkorting op zijn budget moeten krijgen. Elke onderwijskundige die zo'n cursus aanbiedt zou een taakstraf moeten krijgen in zijn eigen genre, zoals begrijpend kijken naar incontinentie bejaarden en laat hem dat dan maar eens duiden.

Begrijpend lezen

Begrijpend lezen is een moderne variant van lezen. Over wat lezen inhoudt, is iedereen het wel eens. Wie het alfabet beheerst aan het eind van groep 8, hetgeen voor bijna iedereen haalbaar is, kan op de middelbare scholen zijn lesboeken lezen, in de zin van begrijpen wat er staat. Natuurlijk komen daar elk jaar ingewikkelde woorden bij, zoals 'accuraat', 'complex', 'idioom' en 'instigatie'. Elke leerling die een deel van die moeilijke woorden aan zijn woordenschat kan toevoegen, kan nog veel beter lezen als het eindexamenjaar begint. Helaas blijkt dan dat er de afgelopen jaren iets mis is gegaan. De leerling verstaat opeens de kunst van het lezen niet meer; hij weet en begrijpt niet wat er staat en krijgt bij- of steunles of nog erger een cursus 'begrijpend lezen'.

Waarom kan de leerling niet meer lezen? Omdat hij niet leest! Behoudens de paar lettergrepen en afkortingen die elke minuut voorbij komen op de smartphone. Dit los je alleen op door het lezen van teksten te onderwijzen en te stimuleren. De docent Nederlands dient er simpelweg op toe te zien dat alle leerlingen, ongeacht hun niveau, gedurende hun middelbareschooltijd een adequate woordenschat opbouwen die hen ten minste in staat stelt om alle vragen in hun examenjaar te begrijpen. Hoe dat te bereiken? Door op havo en vwo het aantal uren Nederlands te verdubbelen en op het vmbo de uren te verdrievoudigen en klassikaal te gaan lezen.

België

We spreken, schrijven en dromen dezelfde taal, met dien verstande dat wij als grondleggers van het ABN het Vlaams vooral als een dialect beschouwen, op het niveau van Gronings en Zeeuws. We kijken als 'Ollanders' graag op hen neer, en zij kijken graag tegen ons op. Een keer per jaar rekenen ze gedecideerd af met hun minderwaardigheidscomplex wanneer ze ons verslaan op eigen terrein: het nationaal dictee. Hoe kan dat nou? De oorzaak moet niet worden gezocht in het Vlaams onderwijssysteem, hoewel dat onder invloed van de katholieke kerk zeer gedisciplineerd is en meer gericht is op het aanleren van basisvaardigheden dan op creatieve vorming.

De werkelijke oorzaak is gelegen in het communautaire karakter van België. Walen voelen zich halve Fransen; in Eupen voelen de Belgen zich halve Duitsers, en in Vlaanderen vooral Vlamingen en ook nog halve Nederlanders. Gebruiken wij de taal, veelal slordig, als vehikel om elkaar te begrijpen, in Belgisch Vlaanderen is taal ook een uiting van nationale of regionale trots.

Dat veel Nederlandse ouders in de grensstreek hun kinderen liever naar een school in Vlaanderen sturen, heeft overigens niets van doen met hun affiniteit met de Nederlandse taal maar vooral met het strakke schoolregime. Daarnaast hanteren de Belgen ook een helder leerlingvolgsysteem op zowel de basisschool als in het middelbaar onderwijs, zonder Cito-toetsen en uniforme centrale examens. Ja, die Belgen kunnen tegenwoordig niet alleen beter voetballen!

Beroepskeuze

Beroepskeuze hoort standaard tot het takenpakket van de decaan met wie de leerling of zijn ouders tijdens het eindexamenjaar bespreken welke vervolgopleiding het best aansluit bij het gedroomde beroep. Dat kan uiteraard variëren van hovenier in gemeentelijke parken tot notaris, gespecialiseerd in witwassen.

Omdat 90 procent van de middelbare scholieren niet weet wat hij later wil worden, maar ten minste de helft wel ongeveer weet wat voor soort studie hij wil volgen, kan de twijfelende leerling een beroepskeuzetest doen. Een goede school biedt die mogelijkheid

intern aan, ook al moet er aan de uitslag weinig belang worden gehecht.

Helaas zijn er in dit opzicht niet zoveel goede scholen, en dus wordt de leerling al snel naar een van de vele commerciële instellingen gestuurd die graag tegen een behoorlijk tarief een beroepskeuzetest afnemen, waar ook niet te veel waarde aan moet worden gehecht. Want die vermeend professionele test levert namelijk alle open deuren op die leerling en ouders al lang kenden: dat Bob de Bouwer die niet van leren houdt vooral geen theoretische natuurkunde moet gaan studeren, en dat Liesje Leest Graag maar beter niet naar de kappersvakschool kan gaan.

Je kunt als ouder je geld aan betere zaken besteden en je er het beste zelf mee bemoeien. Dat die beroepskeuze zich gaandeweg vanzelf wel wijst, is ook een open deur, maar veelal een nuttige.

Bevoegd docent

Wie de weg op wil met een auto, heeft een rijbewijs nodig en dat krijg je pas nadat je rijlessen hebt genomen en voor het rijexamen bent geslaagd. Voor een docent is het tegenwoordig niet anders. Je hebt een vak gestudeerd en daarna moet je de lerarenopleiding volgen om je lesbevoegdheid te halen en dan zet je jezelf in het lerarenregister. Dat wil de overheid, dat wil de school, dat willen de ouders: bevoegde leraren als garantie voor succes. Maar wat voor een bevoegd docent opgaat, geldt ook voor degene die gewapend met een rijexamen de weg opgaat. Zonder praktijkervaring leer je uiteindelijk niks.

Elke dag gaan er miljoenen mensen de weg op en die kijken niet allemaal, zoals geleerd, elke halve minuut in de achteruitkijkspiegel. Velen rijden door oranje, terwijl ze toch echt hebben geleerd dat oranje een stopkleur is. Ze weten ook allemaal dat rechts voorrang heeft, maar soms is het handig om dat even niet te weten. Dat de automobilist gelijk de docent bevoegd is, heeft op zich geen meerwaarde.

Of de bevoegde docent zich zal ontwikkelen tot een goede docent moet voor de klas maar blijken. De bevoegde docent die onge-

schikt is voor zijn vak, richt weinig schade aan, want een jaartje slecht Engels of wiskunde hoeft op zich geen ramp te zijn. Dan wordt de docent met zachte of harde hand verwijderd of hij heeft zelf al eieren voor zijn geld gekozen. Aan dit natuurlijke selectieproces draagt de lerarenopleiding niets bij.

Dat de betere docent vooral onder de vijftigplussers wordt gevonden – vinden leerlingen zelf – mag in dit verband natuurlijk niet onvermeld blijven. Inderdaad, toen die afstudeerden bestond er nog geen lerarenopleiding.

Biologie

Het vak biologie gaat nog steeds over al het moois van flora en fauna en alle aspecten van het menselijk lichaam en brein. Ondanks de grote belangstelling waarin met name onze hersenen zich mogen verheugen (denk aan de bestseller *Wij zijn ons brein*) gaat deze toevloed van neurobiologische vondsten grotendeels voorbij aan de middelbare scholier. Daarmee raken we aan een kernprobleem van ons middelbaar onderwijs: we maken in toenemende mate gebruik van alle technische vindingen in het onderwijs om niet voor ouderwets te worden versleten, maar de inhoud van het onderwijs blijft daarbij achter.

Net zoals bij aardrijkskunde loopt biologie lichtjaren achter ten opzichte van het aanbod op internet en televisie. Zelfs het hoogtepunt van vroeger, de lessen over de voortplanting, zijn hopeloos achterhaald sinds we de feitelijke bevruchting met camera's kunnen vastleggen en we de daad zelf eindeloos kunnen aanschouwen op moeiteloos bereikbare pornosites.

Universitaire biologie is daarentegen een van de meest aansprekende en baanbrekende vakken met een bijna zekere baangarantie. De universiteit in Wageningen staat van alle Nederlandse universiteiten internationaal het hoogst aangeschreven. Dus de leerling met aanleg en enthousiasme voor biologie hoeft zich op school niet te laten ontmoedigen. Biologie wordt ooit erg boeiend, alleen iets later dan gepland.

Boekenlijst

Toen lezen bij gebrek aan wervende alternatieven als televisie, internet, smartphone en sociale media nog een veelvoorkomende bezigheid was onder middelbare scholieren, waren boekenlijsten nog een serieus onderdeel van het eindexamen. Serieus, want lang. Wie dertig jaar geleden een volledig talenpakket had, moest zich door honderd boeken heen worstelen. Tegenwoordig is dat meer dan gehalveerd. Waarom?

De overheid stimuleert leescampagnes aan de ene kant, maar maakt anderzijds een diepe knieval voor een generatie die verslaafd is aan een beeldcultuur waar letters en zinnen hoogstens van functioneel belang zijn. Een overheid die zich zorgen maakt over de kwaliteit van het onderwijs moet benoemen waar die zorgen exact over gaan.

Wat let een minister, onderwijskundige of alerte ambtenaar op het ministerie van Onderwijs om een pleidooi te houden voor een terugkeer naar ouderwetse boekenlijsten? Waarom is de 'ontlezing' in een land als Frankrijk beduidend minder dan bij ons? Omdat de boekenlijst daar nog steeds dezelfde omvang heeft als vroeger.

Is er een weg terug? Jazeker, Saskia Noort is superieure lectuur, maar geen literatuur en Grunberg is geen lectuur en ook geen superieure literatuur, maar wel literatuur en ze hoeven naast elkaar niet te misstaan. Voeg die genres samen en zo komt de verplichte boekenlijst toch snel op ten minste veertig boeken voor het vak Nederlands.

Lezen is letters, woorden en zinnen consumeren totdat het routine wordt en daar zou je weleens een leven lang lol van kunnen hebben. Maar dat hoeft natuurlijk niet, want ook zonder ooit een boek te hebben gelezen kan je een heel gelukkig leven leiden. Maar dat kan alleen als er sprake is van een weloverwogen keuze, dus als de middelbare school het literatuuronderwijs in kwaliteit en kwantiteit serieus neemt, zoals ze dat nog niet zo heel lang geleden deed.

Brugklas

De brugklas is een typisch Nederlands fenomeen vol goede pedagogische bedoelingen en ongewenste neveneffecten. Verwarring ont-

staat vooral wanneer de brugklas bestaat uit meerdere schooltypen en niet één maar twee jaar duurt. De onderwijskundigen hebben bedacht dat uitstel van een definitief schooltype in sommige gevallen niet lang genoeg kan duren. In Nederland wordt de leerling immers geacht al vrij vroeg te moeten kiezen. Dat wordt als ongunstig en ongewenst beschouwd, omdat een leerling de kans zou moeten krijgen om naar het voor hem geschikte schooltype 'toe te groeien'. Een havo/vwo-brugklas die twee jaar duurt, zou dit doel moeten dienen, want na twee jaar kan het kaf wel van het koren worden gescheiden.

In de praktijk werkt dit systeem echter ongewild nivellerend en demotiverend voor de betere leerling, te weten: de toekomstige vwo-leerling. Immers, in elke havo/vwo-klas zitten meer potentiële havisten dan vwo-leerlingen. Hoewel de docent geacht wordt gedifferentieerd les te geven, dat wil zeggen op meerdere niveaus, snijdt hij zijn lessen onwillekeurig toe op de grootste gemene deler, in dit geval de havisten. Dat betekent dat de vwo-leerlingen in zo'n klas zich gaan vervelen, dan wel niet uitgedaagd worden op hun eigen niveau en dus al snel op havoniveau gaan presteren.

In het geval van een tweejarige gecombineerde klas zal een substantieel deel van de vwo-leerlingen dat overgaat naar de derde klas het daar opeens zwaar krijgen. Logisch ook, want die hebben twee jaar onder hun niveau kunnen acteren. Tot zover de zegeningen van gedifferentieerd lesgeven.

De oplossing is eenvoudig: plaats elk kind in een brugklas van het schooltype waar het op grond van het schooladvies thuishoort. En kies desnoods eerder hoger dan lager, oftewel: gun dat kind met een havo/vwo-advies een vwo, en laat het op eigen kracht waarmaken of die keus terecht is.

Buitenschoolse activiteiten

Buitenschoolse activiteiten geven de school wat kleur en de leerlingen een vrije dag die ze achteraf liever op school hadden doorgebracht, want zo boeiend en origineel zijn die buitenschoolse activiteiten nou over het algemeen ook weer niet.

Natuurlijk is het nuttig om weleens een museum te bezoeken, een klassiek concert bij te wonen of een toneelvoorstelling te zien als dat van huis uit niet gebeurt, maar het beklijft allemaal niet bij de doorsneeleerling, zoals er sowieso weinig beklijft bij pubers.

Scholen zijn trots op hun buitenschoolse activiteiten, vooral als het een naar hun idee bijzonder uitje naar een biologische boerderij, een dagje op een sciencepark of een bezoekje aan het Binnenhof, de Ridderzaal en het Huis van de Democratie betreft. Maar waar je ook komt met de leerlingen, overal zie je ze hangen en chillen met een uitdrukking op het gezicht van ‘gaat die dag nou nooit voorbij?’

Jammer toch dat de enige zinvolle buitenschoolse activiteit is afgeschaft, te weten: de maatschappelijke stage. Die stelde dan ook niets voor, want één dag per jaar meelopen in een bejaardentehuis zet geen zoden aan de dijk, maar elke twee weken één dag meelopen in een bejaardentehuis wel.

We moeten naar een participatiemaatschappij toe, omdat de verzorgingsstaat niet meer te betalen is, zegt Willem-Alexander namens de regering. Met het invoeren van een structurele maatschappelijke stage zou je op een simpele, effectieve en goedkope wijze die verzorgingsstaat nog enigszins overeind kunnen houden, met dank aan een miljoen middelbare scholieren, desnoods vermomd als onvrijwillige vrijwilligers.

Burgerschapskunde

Burgerschapskunde hoort thuis in het rijtje ogenschijnlijk onbelangrijke vakken, zoals CKV en levenskunde, en daarom vindt men ze ook maar mondjesmaat terug op de middelbare school. Met onbelangrijk wordt hier bedoeld: niet aanwijsbaar direct nuttig in economische termen, en daarmee wordt dan weer onbedoeld bewezen dat deze vakken natuurlijk uiterst nuttig zijn, want, zoals in de Bijbel staat, er is ‘meer dan brood alleen.’

Burgerschapskunde veronderstelt scholieren op te voeden tot verantwoordelijke burgers die hun rechten en plichten kennen. Daartoe dienen zij mondig te zijn zonder brutaal te worden, het belang van de samenleving boven dat van het individu te stellen

zonder slaafs te worden, goed geïnformeerd te zijn over alles wat zich beweegt in een samenleving en daartoe het hunne bij te dragen. Tezamen vormen de burgers een baken van gezond verstand en nuance, behept met een verantwoordelijkheidsbesef dat uitwassen van discriminatie, zinloos geweld, pesten, belastingontduiking enzovoort onmogelijk maakt.

Kortom: een samenleving waarin malloten als Wilders geen poot aan de grond krijgen. Er valt derhalve nog veel burgerschapskunde te onderwijzen en dat is toch echt iets anders dan maatschappijleer.

Bijbaantje

‘Het leven kost duur’, dat kost een punt bij Nederlands, maar dat wil nog niet zeggen dat ‘het leven is duur’ er vervolgens makkelijk inglijdt.

De consumptiemaatschappij draait voor de huidige generatie leerlingen overuren. Er is te veel te koop dat ze willen hebben en er hangt over het algemeen nog een behoorlijk prijskaartje aan.

Ze krijgen allemaal zakgeld, maar dat is uiteraard niet toereikend. Dus heeft menig een bijbaantje. Helaas, die bijbaantjes kosten tijd en energie. Het verband tussen een pizza quattro stagioni bezorgen en het niet kunnen voorbereiden van een toets, oftewel je huiswerk maken, lijkt evident.

Dat een goede schoolopleiding meer garantie biedt op de mogelijkheid later in een pizzeria net zoveel pizza's te eten als je maar wilt of die thuis te laten bezorgen, blijft voor menige leerling een abstractie.

Die leerlingen worden dus later geen Bill Gates of Joop van den Ende, maar waarschijnlijk Henk en Ingrid, zoals Wilders de gemiddelde Nederlander omschreef. Maar wie wil er nu Henk en Ingrid worden, zeker als je geen Henk of Ingrid heet? Iets meer zakgeld misschien?

Bijles

Bijles is en blijft een onuitroeibaar fenomeen, want er zijn en blijven immers leerlingen zwak in verplichte vakken, zoals er altijd docen-

ten zullen blijven bestaan die niet alle leerlingen zullen bereiken met hun aanpak en uitleg.

Bijles is vooral een particuliere zaak waarbij de ouders mogen opdraaien voor de kosten. Bijles is daarnaast een geheel vrijwillige zaak. Maar hoort het geven van bijlessen niet de verantwoordelijkheid te zijn van de school als die school er, om wat voor reden dan ook, niet in slaagt een leerling op niveau te laten presteren? Kan de school die bijlessen dus niet voor zijn rekening nemen, betaald uit een algemeen potje, zodat ook kinderen van ouders die het niet zo breed hebben hiervan kunnen profiteren?

Dat zou zonder al te veel bureaucratie kunnen gebeuren en docenten die al jaren, overigens geheel terecht, klagen over de aanhoudende nullijn, gaan er ook nog eens financieel op vooruit. Dat heet tegenwoordig: een win-winsituatie!

C

Categoriaal gymnasium

Een categoriaal gymnasium is een zelfstandig gymnasium zonder pottenkijkers van vwo, havo en vmbo. Dat gymnasium is een bolwerk van de elite in een tijdsgewricht waarin het woord 'elite' gaandeweg verdacht is geworden. Het gymnasium op een scholengemeenschap heeft hier om evidente redenen natuurlijk veel minder onder te lijden. Daar kom je immers ook nog gewone mensen tegen die vmbo doen.

Categoriale gymnasia zijn fors gegroeid sinds het aantal leerlingen met een Cito-score vanaf 545 aanzienlijk is gestegen en veel gymnasiumouders een uitgesproken voorkeur hebben voor dit schooltype. Dat lokt bij een aantal vertegenwoordigers van scholengemeenschappen een nogal felle reactie uit, omdat die voldoende gymnasiumplaatsen in de aanbieding hebben. Zij betichten ouders van snobisme en vooral van racisme. Er is immers geen scholengemeenschap te vinden die geheel allochtoonvrij is.

De ouder die fanatiek pleitbezorger blijft van een zelfstandig gymnasium komt niet verder dan te beweren dat hij zijn kind na de basisschool, waar het zich te pletter verveelde, ten langen leste aflevert op een school tussen gelijkstemden met hetzelfde niveau. Een gedachte die, gelet op het huidige niveau van de gemiddelde gymnasiumleerling, feitelijk niet houdbaar is. Het categoriaal gymnasium is namelijk al lang niet meer dat bastion van de slimste leerlingen. Er wordt veel gedoubleerd en menige leerling zit gedwongen op een vorm van huiswerkbegeleiding.

Als het categoriaal gymnasium zichzelf weer serieus neemt als school voor de lerende elite, hetgeen iets anders is dan de snobistische geldelite, laat het geen leerling meer toe met een Cito-score onder de 549, ondersteund door een stevig schooladvies. En dat is ook fijn voor die leerlingen die met hun 545 door paps en mams naar een school worden gestuurd waar ze eigenlijk niet heen willen of die ze amper aankunnen. Inderdaad, zo'n Cito-score kan soms ook heel nuttig zijn.

Centraal examen

Het centraal examen is de ultieme toets. Het Cito levert het examen aan en voor het eerst en het laatst maken alle leerlingen dezelfde toets voor elk vak volgens het 'gelijke monniken, gelijke kappen'-idee. Dus dit keer niet het gemak van een docent die coulant kan zijn tijdens de beoordeling van het schoolexamen (SE) en zijn leerlingen een handje wil helpen. Bij het centraal examen (CE) staat de leerling er voor het eerst en het laatst helemaal alleen voor.

De scholen die volgens de jaarlijkse schoolenquête van *Trouw* en *Elsevier* het hoogst scoren, zijn die scholen waar de schoolexamens moeilijker waren dan het centraal examen. Dat zijn dan ook de enige scholen die geen problemen hebben met de discrepantie tussen SE- en CE-cijfers, omdat deze ruim binnen de toegestane marge van 0,5 naar beneden en overigens in dit geval ook naar boven vallen.

Het centraal examen is een van de weinige zaken die in het middelbaar onderwijs ongewijzigd zijn gebleven. Niet omdat er geen betere alternatieven voor handen zijn, maar simpelweg omwille

van het eerder genoemde gelijkheidsidee. Toch valt er veel af te dingen op dit laatste meetpunt. Er is meer dan terechte kritiek op het aandeel van het centraal examen in het bepalen van het eindcijfer. Bij menig vak is het schoolexamen zwaarder en omvangrijker dan het CE, en toch tellen beide voor 50 procent mee.

Het verdient aanbeveling om het volledige eindexamen uit te smeren over een geheel jaar en aan de toetsen voor zover mogelijk eenzelfde belang toe te kennen, zoals het ook in de ons omringende landen gebeurt. Om het verschil tussen al te welwillende scholen en docenten te ondervangen, zou het Cito alle toetsen voor alle vakken in het eindexamenjaar moeten aanleveren. Dat zou de evenwichtigheid van de eindresultaten en de overzichtelijkheid voor leerlingen en docenten ten goede komen, en het belang van het centraal examen op een geruststellende manier relativeren.

Chillen

Chillen is de verzamelnaam voor alles wat een leerling tegenwoordig doet na en voor schooltijd. Dat begrip heeft in een relatief korte tijd een geweldige ontwikkeling doorgemaakt. Het buitenspelen van nog maar een paar decennia geleden is ingeruild voor 'activiteiten thuis'.

Het balletje trappen voor jongens, maar ook het eenvoudig buiten ravotten van meisjes is weggevaagd door de technologische revolutie. Gamen, facebooken op de smartphone en spelletjes spelen op de iPad en tablet zijn de belangrijkste bezigheden geworden, jongens en meisjes gelijk. En ja, natuurlijk wordt er ook nog gewoon wezenloos gehangen, maar dat valt uiteraard ook onder chillen.

Er schuilt als altijd nog een addertje onder het gras, want chillen in groepsverband is niets anders dan drinken, roken, blowen en soms snuiven. Dat heette vroeger, voor het woord 'chillen' zijn entree maakte, gewoon drinken, roken, blowen en soms snuiven. Sommige zaken veranderen wellicht van naam maar in wezen natuurlijk gelukkig nooit. Jippie!

Christelijk onderwijs

De uitkomst van de schoolstrijd is het christelijk onderwijs, zoals we allemaal op school geleerd hebben. Vanaf 1917 werden niet alleen openbare, maar ook christelijke scholen, katholiek en protestants, door de overheid betaald. Sinds de ontkerkelijking vanaf de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw is ook het christelijk onderwijs afgenomen. Vooral ouderwetse gevels met daarop prachtig gegraveerde letters herinneren ons nog in naam aan de vele christelijke scholen. In de praktijk zijn die scholen inmiddels opengesteld voor alle religies, culturen en etnische groepen. Het ochtendgebed is grotendeels verdwenen, tijdens de biologielees komt Darwin ruim aan bod en een leerling die zich een keer een godverdomme laat ontvallen, zal niet eeuwig branden in de hel. Op zijn best wordt er nog aan Bijbellees gedaan, maar dat doen ze ook op openbare scholen onder de noemer 'levensbeschouwing'.

De enige christelijke scholen die God en de Bijbel nog ruim toelaten in het klaslokaal zijn de reformatorische scholen, en die vinden we in hoofdzaak in en langs de Biblebelt, een strook van het noordoosten van het land, te beginnen in Overijssel (Staphorst!) via de provincie Utrecht en oostelijk Zuid-Holland naar Zeeland. Deze scholen hebben een voortreffelijke reputatie. Ze laten uitstekende resultaten en eindexamenscores zien en kenmerken zich door leerlingen voor wie respect, bescheidenheid, hulpvaardigheid en beleefdheid hoog in het vaandel staan. Je zou er als ongelovige je kind zo naartoe willen sturen.

Cito-toets 1

Jarenlang was de Cito-toets de belangrijkste indicator voor de keuze van het schooltype op de middelbare school. Weloverwogen schooladviezen van de juffen en meesters op de basisschool, gebaseerd op het acht jaar volgen van leerprestaties, aangevuld met de betrouwbare score van de entreetoets in groep 7, kwamen opeens onder druk te staan door al te optimistische Cito-scores.

De leerling die jarenlang op vmbo/havoniveau presteerde en dat bevestigde met een 65 procent uitslag voor de entreetoets in groep

7, ging zich in het laatste jaar voorbereiden op de allesbeslissende Cito-toets, daarbij geholpen door een niet goedkoop Cito-trainingsklasje. En zie daar het wonder: een vorstelijke 543 voor de Cito. Of de basisschool dat schooladvies niet onmiddellijk wilde wijzigen in een havo/vwo-advies?

Nadat men aanvankelijk de poot stijf hield – de basisschool laat zich immers zijn expertise en geloofwaardigheid niet zomaar uit handen grissen door de uitslag van een toets – ging men op een zeker moment om. Niet vanuit een welgemeend mea culpa: ‘Neemt u ons niet kwalijk, maar uw kind is inderdaad veel begaafder dan wij acht jaar hebben gedacht,’ maar uit gemakzucht en opportunisme. Maar goddank, toen werd de politiek een keer wakker. De staatssecretaris riep dat de Cito-score maar een momentopname is waar geen bijzonder belang aan moet worden toegekend. Helaas deden middelbare scholen dit wel bij hun toelatingsbeleid. Dus werd er ingegrepen. De Cito-toets werd van februari naar april verplaatst en vanaf 2015 werd het schooladvies allesbeslissend. Dat maakt niet, zoals bedoeld, het gewicht van de Cito-toets minder, maar nog zwaarder, omdat het verschil tussen schooladvies en Cito-toets alleen maar zal toenemen – en ouders dat nog steeds de belangrijkste reden vinden om te reclameren. Regeren is vooruitzien. Dus niet verplaatsen die Cito-toets, maar geheel afschaffen om elke discussie in de kiem te smoren.

Cito-toets 2

Een rapport van de inspectie van onderwijs heeft de bijna gesloten Cito-discussie heropend, en hoe! Nu de Inspectie constateert dat er een kloof is ontstaan tussen het schoolniveau van kinderen van laagopgeleide en hoogopgeleide ouders – die deur staat overigens al 50 jaar open – mag de Cito-toets zich weer in een warme belangstelling verheugen. Immers, waar was die toets nou ooit voor bedoeld? Inderdaad, om de cognitieve talenten van met name kinderen uit de lagere sociale klassen op te sporen middels een objectieve toets. Kort gezegd: dat Jan jr. die in potentie heel goed kon leren niet werd gedwarsboomd in de voortgang van zijn schoolloopbaan

omdat Jan sr. niet meer had dan de lagere school. Ook dat talent mocht niet verloren gaan vanuit een aloud emancipatoir sociaal-democratisch idee: ‘niet je afkomst telt, maar wat je kunt’. Dat klinkt mooi, maar pakte in de praktijk dus iets anders uit.

Maar nu hebben we dat alarmerend rapport van de inspectie, en ja hoor, de roep om de Cito-toets weerklinkt luid en alom, om de kloof tussen hoogopgeleid en laagopgeleid, lees: rijk en arm, weer te dichten, dus wordt de wet weer gewijzigd en is na twee jaar de Cito-toets terug van weggeweest uit hoofde van het altijd lekker klinkende begrip: kansengelijkheid. En dat betekent natuurlijk ook dat het schooladvies weer de la in kan of hoogstens weer ‘ondersteunend’ wordt. En zo zijn we weer terug bij af.

Wat natuurlijk ook terug is, is de Cito-training en de ambitieuze, bemiddelde ouder die, of het kind het nou wil of niet, de training al lang heeft besteld. En wat doet de laagopgeleide ouder nu de Cito-toets terug is? Hoezo kansengelijkheid? Nogmaals: weg met de Cito-toets!

Er is een oplossing die recht doet aan kansengelijkheid en al jaren bestaat, maar die vaak tussen wal en schip is gevallen door nieuwe regel- en wetgeving: beoordeel de prestaties van de leerlingen alleen nog aan de hand van het leerlingvolgsysteem en baseer daar een bindend schooladvies aan!

CKV

CKV staat voor het vak Culturele en Kunstzinnige Vorming, dat zich op moeizame wijze een bescheiden plaatsje heeft weten te veroveren op de middelbare scholen. Moeizaam, omdat de beleidsmakers als altijd verdeeld zijn in een groep die zegt dat onderwijs vooral nuttig moet zijn opdat je later veel geld kan verdienen met vakken die er echt toe doen, en een groep die vindt dat er meer is dan ‘brood en spelen’ en hoopt dat je ook gelukkig kan worden van een boek, muziekstuk of theateruitvoering. De vraag is of je ontmoedigd wordt om later veel geld te willen verdienen als je CKV volgt of dat je erg gelukkig wordt van een vak dat cultuur en kunst beschouwt als bron van levensgeluk.

De tegenstanders van CKV zijn geen cultuurbarbaren en in het verlengde daarvan ook geen oppervlakkige mensen omdat ze nooit een boek lezen of nooit een museum of concertzaal van binnen hebben gezien. Zo moeten de cultuurminnaars zich niet moreel superieur wanen omdat ze dat allemaal wel doen en zich daar helaas vaak op een nogal luidruchtige manier op voor laten staan. CKV heeft iets moois en boeiends te bieden maar hoeft geen apart vak te zijn. Als het goed is, komen kunst en cultuur in ruime mate voorbij in alle gangbare vakken en daarom kan CKV ook zo maar verdwijnen. Maar dan niet om de groep die onderwijs alleen meet aan economische nuttigheid tegemoet te komen of cultuur- en kunstminnaars te treiteren. Simpelweg om de vrijgekomen uren zinvoller in te vullen.

Columnisten

Columnisten heb je in alle soorten en maten. Ze laten hun licht schijnen over voetbal, huiselijke genoeglijkheden, eten, architectuur, muziek, kunst, literatuur en ja, ook over onderwijs. Er wordt veel geschreven over onderwijs in dag- en weekbladen, geheel in de trant van dit boekje: veelal kritisch, soms zelfs zuur. Niet omdat die columnisten nare, zure mensen zijn maar omdat ze bijna allemaal werkzaam zijn of waren in het onderwijs en zich terecht zorgen maken. We pikken er twee columnisten uit omdat die wekelijks dan wel tweewekelijks van zich laten horen.

Aleid Truyens is columniste voor *de Volkskrant* en blinkt uit door een heldere schrijfstijl en dito analyse van de perikelen in het huidige onderwijs – kan zo'n vrouw er niet toe worden verleid om staatssecretaris van Onderwijs te worden? Ton van Haperen gaat elke twee weken op ter zake kundige en buitengewoon intelligente wijze los in het blad van de Algemene Onderwijs Bond, en dat is jammer omdat dat vooral gericht is op het onderwijsveld. Van Haperen is vaak boos en dat niet zonder reden. Gelukkig is hij ook veelvuldig te lezen in *NRC Handelsblad* als er weer eens een onzinnig idee van onderwijskundigen of politici moet worden gefileerd. Misschien kan hij een staatssecretariaat doen als duobaan met Truyens.

Commissie-Dijsselbloem

De commissie-Dijsselbloem onderzocht in 2007-2008 onder leiding van de huidige minister van Financiën de staat van het Nederlandse onderwijs. De conclusies waren ontluisterend en snoeihard: de problemen van het onderwijs waren ondeugdelijk geanalyseerd; de verantwoordelijke bewindslieden leden aan tunnelvisie. Politiek draagvlak voor onderwijsvernieuwingen waren belangrijker dan het draagvlak in het onderwijs; docenten, ouders en leerlingen werden nauwelijks gehoord. Financiële kaders waren leidinggevend in beleidskeuzes; hoge noteringen op internationale ranglijsten werden te belangrijk gevonden. Didactische vernieuwingen werden door scholen als verplicht ervaren.

De aanbevelingen waren van een verpletterende eenvoud: geef het onderwijs terug aan de docenten. Voer geen onderwijsvernieuwingen door als daar geen draagvlak voor is. Besteed meer aandacht aan de wetenschappelijke onderbouwing van het alom gekoesterde 'nieuwe leren' en geef het onderwijs vooral rust. Overbodig op te merken: dit is allemaal niet gebeurd!

Waarom verdwijnt zo'n rapport onmiddellijk in een la? Of waarom volgt er geen enkele reactie op de conclusie van onderwijsorganisaties dat het rapport inderdaad in een la is verdwenen? Waarom niet eens een parlementaire enquête naar een andere parlementaire enquête over waarom parlementaire enquêtes in een la verdwijnen?

Concentratievermogen

Concentratie is niet iets waar een mens mee wordt geboren, zoals de natuur ook niet voorschrijft dat je met mes en vork kunt eten. Maar het is wel een uiterst praktische eigenschap voor een enigszins succesvolle schooltijd.

Concentratie behelst dat je je op één onderwerp kunt richten zonder te worden afgeleid, en dat in een tijdperk waarin multitasken als een groot goed wordt beschouwd. Sinds neurologen hebben vastgesteld dat de bedrading in onze hersenen niet vastligt maar continu aan verandering wordt blootgesteld door factoren van buiten, kan men niet meer om de invloed van de sociale media heen als

het gaat om de ontwikkeling van het concentratievermogen. En daar is het – niet geheel verrassend – nogal beroerd mee gesteld, in het bijzonder bij de schoolgaande jeugd.

Concentratievermogen is een eigenschap die in potentie aanwezig is, net zoals het vermogen om met mes en vork te eten. Maar het moet wel eindeloos worden beoefend om er ooit echt iets aan te kunnen hebben.

Een leerling die een boek leest met de smartphone naast zich waar hij volgens de laatste stand 221 keer per dag op kijkt, ontwikkelt niet alleen geen concentratievermogen, hij neemt ook niets op. Niet alleen niet wat er in zijn boek staat, maar nog veel erger: ook niet wat er binnenkomt op de smartphone. Inderdaad, een soort hersendood met perspectieven op verdere degeneratie.

Kennisoverdracht en het aanleren van vaardigheden, luidt het parool van elke school. Hoe doe je dat als je je niet kunt concentreren? Klinkt als een poging tot voetballen zonder bal. Maar inderdaad, voetballen kun je tegenwoordig ook op de iPad.

Conciërge

De conciërge is de pater familias van de school, en het meest ongeëmancipeerde beroep ter wereld. Ooit een vrouw ontmoet die conciërge op een school was?

De conciërge is een doorgaans joviale, uit de kluiten gewassen allemansvriend met de schijn van strengheid. Hij kent alle leerlingen bij naam, en laat zich als enige in de school aanspreken bij zijn voornaam. Hij is als eerste op school en beheert het gebouw alsof het zijn huis is. De conciërge maakt geen onderscheid tussen leerlingen; ze mogen zich allemaal thuis voelen bij hem en hij pakt ze aan als daar reden toe is. De conciërge is de enige figuur die belangeloos elke leerling het gevoel kan geven zich thuis te voelen op school. Daar slagen rectoren, conrectoren, mentoren en docenten om uiteenlopende redenen niet altijd in.

Verborgene tip: kijk bij het uitzoeken van een geschikte school eens wie de conciërge is; dat zegt soms meer dan slagingspercentages en inspectierapporten samen. Daarbij heeft een groot aantal

leerlingen gedurende de schoolloopbaan meer contact met de conciërge dan hun of hun ouders lief is.

Conrector

De conrector, tegenwoordig ook wel afdelingshoofd genoemd, is het uithangbord van de rector en daardoor het gezicht van de school. De conrector is ooit als docent begonnen en na vele jaren van trouwe dienst bevorderd. De conrector weet dat hij nooit rector zal worden, omdat hij te nauw verbonden is met de docenten die hij al jaren kent.

De rector komt bijna altijd van buiten, opdat hij geen langlopende loyaliteiten heeft binnen het docentencorps en makkelijker boven alle partijen kan staan.

De conrector is het manusje van alles en altijd beschikbaar voor scholieren, docenten en ouders. Alles wat niet belangrijk genoeg is om de rector voor in te schakelen, komt op het bord van de conrector terecht. En die stort zich vol overgave en onvermoeibaar op zijn taak in dat altijd gezellige kamertje aan het einde van de gang waar de deur altijd openstaat.

De conrector blijft doorgaans zijn gehele schoolloopbaan verbonden aan dezelfde school. Hij belichaamt niet alleen de continuïteit maar ook de sfeer en kwaliteit van de school.

Let bij het uitkiezen van een school dus vooral op de conrector. Van hem geen doorzichtig reclamepraatje zoals van de rector te verwachten is, maar een nuchter, realistisch beeld van wat de school te bieden heeft.